

HOEFBLAD

november december 2009

Foto: Adje van Gils

NATUURVERENIGING

KEN EN GENIET

HARRY MARCELIS OVERLEDEN

Als leden van Natuurvereniging Ken en Geniet hebben we op woensdag 5 augustus afscheid genomen van Harry Marcelis, die gestorven is op 1 augustus, op 79 jarige leeftijd. Velen van u waren bij dit afscheid aanwezig. Als voorzitter had ik de droeve taak namens u als Ken en Genieters het woord te voeren in het crematorium. Onderstaand de tekst zoals die werd uitgesproken.

Als voorzitter van Natuurvereniging Ken en Geniet ben ik naar hier gekomen, om met u afscheid te nemen van Harry, een man die voor ons en waarschijnlijk ook voor u veel betekend heeft.

Op vele fronten was hij actief: hij biljarte fanatiek bij de W-groep, was jarenlang de geluidsman van een cabaretgroep, trok er met Mien op uit om te gaan kijken bij zijn favoriete ijshockeyclub, Tilburger Trappers en was haast altijd bezig met zijn grootste hobby het filmen.

In het verre verleden was hij zelfs de oprichter van een heuse filmclub in Dongen; nadien sloot hij zich aan bij de Tilburgse videoclub TAS, die hij trouw bezocht.

Vele voorstellingen heeft hij verzorgd voor Ken en Geniet, waarbij hij ons meenam op zijn verre reizen. Vol trots liet hij zijn beelden zien, keurig voorzien van tekst en geluid. Met mij is hij er vaak opuit getrokken, de natuur in, om beelden te schieten voor de Vit Viro, de omroep van de

Volckaert, waar hij ook vaste vrijwilliger was van het filmteam, dat de missen op het verzorgingstehuis uitzond.

Bij onze wandelingen liet hij maar zelden verstek gaan. Helaas kon hij de laatste tijd niet meer mee, maar veertien dagen geleden bezocht hij toch nog de natuur-tuin, om daar op ons bankske te genieten.

Het bezorgen van ons verenigingsblad deed hij met liefde en plezier.

Afgelopen zaterdag, op de dag van zijn overlijden, waren Mien en Harry 54 jaar getrouwd. Samen hebben ze lief en leed gedeeld en samen hebben ze genoten van de natuur en hun vele andere hobby's.

Nu begint Harry aan zijn laatste reis. Wij kunnen alleen nog maar terug kijken op een mooie tijd samen. Gelukkig kunnen we van zijn beelden nog vele jaren genieten, in de vorm van zijn filmmateriaal.

Ik wens u allen, in het bijzonder Mien, veel sterkte in het verwerken van dit verdriet. Steunt elkander, als familie, kennissen en als leden van de diverse verenigingen; ik weet zeker dat dat Harry zijn wens is.

Harry, een goede reis.

Christ Grootzwagers

Namens Mien mag ik u danken voor de vele blijken van medeleven, tijdens zijn ziekte, maar zeer zeker ook na het overlijden van Harry.

MET DE VLINDERWERKGROEP NAAR ZUID-KENNEMERLAND

26-7-2009

Zondag 26 juli gingen we met 14 personen naar Zuid-Kennemerland voor een vlinderexcursie. Na een voorspoedige reis kwamen we rond half tien aan bij het parkeerterrein van duincentrum de Zandwaaier, bij ingang Koevlak aan de Zeeweg bij Overveen.

SLANGEKRUID

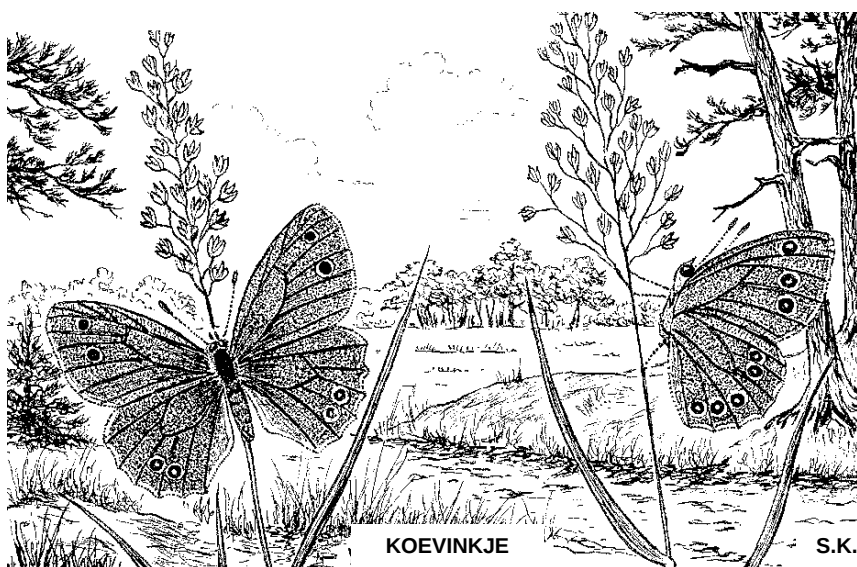
Bij de parkeerplaats vonden we al meteen verschillende duinplanten, zoals slangenkruid, duindoorn, os-sentong, teunisbloem en koningskaars. Het was nog niet zo warm en behoorlijk bewolkt, zodat de eerste vlinders nog even op zich lieten wachten. Via een fietspad door het bos met veel oude eiken – we zagen hier onze eerst eikenpage, die rond de toppen van de bomen rondfladderde – wandelden we naar het meer open duingebied. In het bos wedijverden klimop en kamperfoelie om als eerste boven in de bomen te zitten. Een merel vloog weg, langs het pad groeiden valse salie, agri-monie, dauwbraam en robertskruid, op een zandige plek reigersbek, echt walstro en tijm. Een boom met een flesvormige stam trok de aandacht, zonder blad leek het wel een apenbroodboom.

Via smalle schelpenpaadjes, soms wat mul, omhoog en omlaag, wandelden we door het open duin met duinroosjes waar piepkleine donkere rozenbotteltjes aan prijken.

De zon probeerde door de sluierbewolking heen te prikken en, jawel, daar zat zowaar een kleine parelmoervlinder zich op te warmen tegen een duinhelling aan. De kleine parelmoervlinder legt de eitjes op viooltjes, die het vrouwtje, ook al zijn ze ondergestoven door duinzand, moeiteloos kan

vinden. Hij of zij poseerde minutenlang, tot de laatste filmcineast het ook wilde proberen, en weg was ie.

Maar niet getreurd, andere vlinders vonden het nu ook warm genoeg om tevoorschijn te komen, we zagen de eerste bonte zandoogjes, koevinkjes en bruine zandoogjes rondfladderen. Deze soorten leggen hun eitjes op diverse grassen. Het bont zandoogje is bruin met lichte vlekjes, precies zoals het gebied waarin hij leeft: bossen met zonnige plekken. Het koevinkje is goed te herkennen aan de witte ringen op de onderkant van de bruine vleugels, het vrouwtje van deze soort laat haar eitjes al rondfladderen vallen. Het bruin zandoogje is bruin aan de bovenkant en heeft op de onderkant van de voorvleugel een zgn. oog met 1 wit stipje er in.

Na een tijdje hadden we mooi uitzicht op twee huizen op het Kopje van Bloemendaal en voor ons een klein dal. De distelvlinder vloog hier rond, dit jaar zijn ze met honderdduizenden na een lange reis vanuit Zuid-Europa of Noord-Afrika in Nederland aangekomen om hier voor nakomelingen te zorgen. In die zuidelijke landen verdorren de voedselplanten voor de rupsen, akkerdistel en brandnetel, en dus trekken ze naar het noorden. De generatie die hier geboren wordt trekt in het najaar terug naar warmer oorden, want zij kunnen hier de winter niet overleven.

Over een volgend kronkelig schelpenpad langs de Trommel, een wijngaardslak liet zich hier mooi bewonderen, maar ook het zwartsprietdik-

kopje en de kleine vuurvliinder, allebei piepkleine vlindertjes. Dan wandelden we door open bos verder, waar we een landkaartje ontdekten. Bij enkele machtig grote zomereiken stonden we ons te verwonderen en te mijmeren over wat die bomen allemaal niet beleefd hadden. Een mevrouw met een notitieboekje was duidelijk vlinders aan het tellen. In het Nationaal Park Kennemerland liggen tientallen vlinder monitoringroutes die wekelijks tussen 1 april en 30 september worden geïnventariseerd. De resultaten zijn verwerkt in een mooi boekwerk, waar wij onze route uit hebben geselecteerd voor vandaag. Even verder zagen we nog een kleine parelmoervliinder.

Verder ging het door een open dennenbos, dan weer door een duinsavanne, waar we een citroenvliinder mannetje ontdekten. Hij is citroengeel, het vrouwtje is meer bleekgeel. De vliinder die we nu zagen is in juli uit zijn pop gekropen en gaat als vliinder de winter door, verscholen in struikgewas of in een dichte graspol. Bij het eerste voorjaarszonnetje van 2010 komt hij tevoorschijn, patrouillerend langs bospaden, op zoek naar een vrouwtje om voor nageslacht te zorgen. Zij legt de eitjes op vuilboom of op wegedoorn. De citroenvliinder wordt dus bijna een jaar oud, terwijl andere soorten zo'n drie weken als vliinder rondvliegen. We slingerden door het vochtige Halve Bos (hooibeestje) naar een breed pad, maar eerst even een pauze op een uitnodigend bankje, dat is wel nodig. Want nadat we via het brede pad het Heilige Land hadden doorkruist (ja, zo heet het bloemrijke duinlandschap waarboven de buizerd met zijn mauwende geluid zijn rondjes wiekte op zoek naar prooi), moesten we de Konijnenberg op, zowaar een flinke duintop die menigeen puffend beklom om van het uitzicht te genieten. Ook hier moesten we even op adem komen, een broodje kwam uit de plunjezak. In de verte zagen we weer de twee huizen op het Kopje van Bloemendaal, de imposante, kasteelachtige watertoren van Overveen en de torens van de hoogovens van IJmuiden.

Via een trappenpad daalden we af, door enkele klaphekjes, want de duinen worden begraasd door runderen en paarden om bomen en struiken in toom te houden. Nog even struinden we door de rolklaver, hier moet toch een icarusblauwtje te zien zijn? En ja hoor, een vrouwtje, zij legt n.l. de eitjes op rolklaver. Het vrouwtje is meestal bruin, het mannetje fel blauw. Ook een atalanta werd hier nog gespot. Al snel bereikten we het bekende bospad van de heenweg. We zagen hier nog verschillende vlinders, waaronder het klein geaderd witje, die, omdat het nu warmer en zonniger was, tevoorschijn zijn gekomen. Op naar de Zandwaaier, het bezoekerscentrum, gevestigd in een 100 jaar oud machinegebouw van het waterlei-

dingbedrijf, waar we even iets aten, om daarna aangesterkt aan onze tweede wandeling te beginnen.

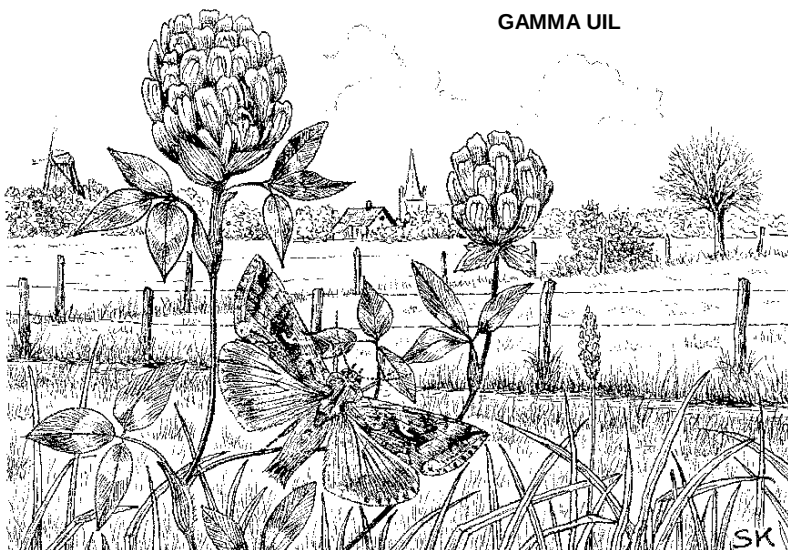
De vlinders en aantallen van de wandeling “Duinbossen en Savannen rond het Koevlak”:

- 5 distelvlinder
- 21 bont zandoogje
- 5 koevinkje
- 7 bruin zandoogje
- 1 citroenvlinder
- 1 hooibeestje
- 10 klein geaderd witje
- 5 kleine parelmoervlinder
- 7 eikenpage
- 1 icarusblauwtje
- 1 atalanta
- 2 zwartsprietdikkopje
- 1 kleine vuurvlinder
- 1 landkaartje
- 2 gammauil

LANDKAARTJE VOORJAARSVORM

GAMMA UIL

De middagwandeling voerde ons door het Middenduin en over de Kamperberg. Vanaf een weggetje achter de Zandwaaier hadden we fraai uit-

zicht op de voormalige zandafgraving. Grote delen van het Middenduin zijn vanaf 1840 afgegraven. Het verkochte zand werd gebruikt in de stadsuitbreidingen van Haarlem en Amsterdam. De spoorlijn Haarlem-Zandvoort, die dwars door het gebied loopt, is in 1885 aangelegd. De eigenaar van Middenduin – de zandafgraver - en de spoorwegmaatschappij sloten een weddenschap af: wie het eerst bij de spoorbrug zou zijn (de spoorwegmaatschappij met de aanleg van het spoor, de zandafgraver met uiteraard het afgraven van het duin) zou winnen. De verliezer zou de aanleg van de spoorweg moeten betalen. De zandafgraver won!

Wij keken dus uit over de groene vallei van het Middenduin. De zandafgraving is later gebruikt als bollenveld. Nu is het beheer gericht op omvorming naar schraal, vochtig grasland waar veel bijzondere bloemen en planten groeien.

KATTESTAART

Planten die we hier onder andere zagen: koninginnenkruid, grote wederik, harig wilgenroosje, kattenstaart, watermunt (die zo heerlijk geurt als je een blaadje fijnwrijft), speerdistel, ratelaar, grote lisdodde, parnassia. In het riet zong de kleine karekiet: karre karre kiet kiet, ik hoor je wel maar ik zie je niet!

Heerlijk was het hier, we zaten lekker op een bankjeske (zo zou Lia v.M. het zeggen!) te genieten, terwijl de filmers en fotografen er niet genoeg van konden krijgen om beeldmateriaal te verzamelen. Hier vlogen o.a. klein geaderd witje, bont zandoogje, bruin zandoogje, distelvlinder, icarusblauwtje, kleine vuurvlinder en hooibeestje. Het hooibeestje hoort tot de familie van de zandoogjes, heeft dus ook een oogje op de onderkant van de voorvleugel en legt de eitjes op grassen. Maar we moesten verder, dus het klaphek door en het bos in.

In 1881 werden hier voor het eerst dennen aangeplant, die tot doel hadden de duinverstuivingen vast te leggen. Erg succesvol was dit niet, totdat men op het idee kwam om in de schrale droge duingrond dennen met kluit te gebruiken.

Op de Kamperberg, zo heet het duin aan onze linkerkant, zijn de dennen inmiddels flink gegroeid, koolmeesjes zochten er voedsel. Het bos is omgevormd tot een gemengd bos met o.a. stevige zomereiken waar we enkele eikenpages rond zien fladderen. Vanuit een nabij gelegen valleitje

kwam een kleine parelmoervlinder (zie tekening volgende bladzijde) langs vliegen. Op een open, zandige plek alweer een bangeske, de vlinderaars zochten de lage begroeiing af op zoek naar een bruin blauwtje, die zouden we hier toch moeten zien? En jawel, er vloog er eentje razendsnel weg, zodat we hem nog niet goed zagen. Dit vlindertje leeft vooral in de duinen en langs de grote rivieren. De waardplant is ooievaarsbek en reigersbek, planten die hier rijkelijk aanwezig zijn.

KLEINE PARELMOERVLINDER

Verder ging het weer, door een prachtige laan met aan weerszijden kastanjabomen. Op een kruispunt van paden zagen we een tiental bonte zandoogjes rondom de stam van een boom zitten, baltsen en vrijen. Ook zat hier een landkaartje. De zomergeneratie van deze vlinder is zwart-wit met kleine rode vlekjes, de voorjaarsgeneratie oranje. De naam dankt de vlinder aan het landkaartachtige patroon op de onderkant van de vleugels. Vlak voor de spoortunnel lag een afgeknapte holle boom met daarin de stam van een flinke berk. Christ wilde ons wijsmaken, dat die zo gegroeid was, of het gelukt is weet ik niet! Na het passeren van de spoortunnel wandelden we licht stijgend door het prachtige bos van landgoed Duinlust, wat in de 18^e en 19^e eeuw eigendom was van de familie Borski, de zandafgraver, die ook Middenduin, landgoed Elswout en Koningshof in bezit hadden. Eenmaal boven zijn we toe aan een verfrissing, jawel, weer een b....

Door het fraaie bos met kronkelende paden en een heuse rotonde die bijna iedereen linksom nam (waarom?), onder het heuveltje is een over-

blijfsel van een waterreservoir van het landgoed verborgen. Langzaam daalden we weer af, we kwamen nog langs een ijskelder waarin tegenwoordig vleermuizen huizen. Langs één van de vele watertjes ten behoeven van de waterwinning wandelden we weer terug. Aan de waterkant groeiden vele planten van koninginnenkruid en berenklauw, die eerder op de dag vast vele vlinders gelaafd hebben toen deze strook nog in de zon lag. In de brede berm die nog wel door de zon beschenen werd zagen we nog gehakkelde aurelia's, icarusblauwtjes en kleine vuurvlinders, en nog een glad beertje, dit is een overdag vliegende nachtvlinder. Dit vlindertje houdt in rust de egaal gekleurde vleugels plat boven het lichaam. De naam beervlinder heeft deze familie te danken aan het uiterlijk van de rupsen die dicht behaard zijn en daardoor aan een beer doen denken.

We kwamen weer bij de spoorbrug en namen met weemoed afscheid van het schitterende uitzicht op de voormalige zandafgraving. De vlinders en aantallen van de wandeling Middenduin – Kamperberg:

- 22 klein geaderd witje
- 23 bont zandoogje
- 3 distelvlinder
- 1 citroenvlinder
- 4 gammauil
- 1 glad beertje
- 4 icarusblauwtje
- 5 bruin zandoogje
- 1 zwartspruitdikkopje
- 10 kleine vuurvlinder
- 1 hooibeestje
- 3 eikenpage
- 1 kleine parelmoervlinder
- 2 groot koolwitje
- 1 bruin blauwtje
- 1 landkaartje
- 4 gehakkelde aurelia
- 1 koevinkje

In de file door Haarlem - alle strandliefhebbers wilden ook naar huis - nog even wat eten bij AC Meerkerk en dan op naar Dongen. Tot een volgende excursie!

Fia Grootzwagers

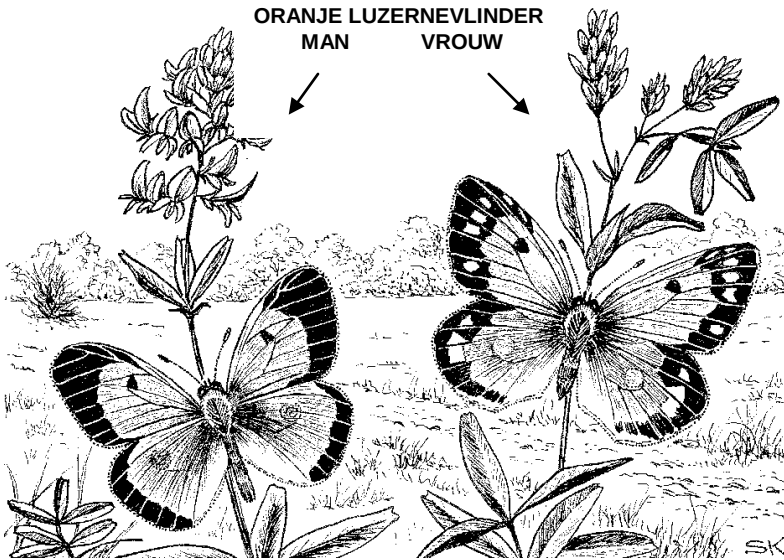
09-08-2009 EXCURSIE MET DE VLINDERWERKGROEP **NAAR ZUID LIMBURG**

Op deze zondag vertrekken we om 8.00 uur met 14 personen voor de rit naar Zuid Limburg. Hoewel het er onderweg op lijkt dat het weer tegen zal gaan vallen, is daar bij aankomst in Epen (een kleine 2 uurtjes later) niets meer van te merken en we krijgen een prachtige dag met veel zon. Na bij Hotel de Kroon een bakske gedronken te hebben met daarbij uiteraard een stuk Limburgse vlaai, beginnen we rond 10.45 uur aan onze eerste wandeling. We lopen eerst een stukje door het dorp naar het punt waar we de rode wandelroute oppikken.

Buiten de bebouwde kom gaan we over een wandelpad langs de weg af. In de berm staat het sint janskruid te bloeien. Even later slaan we rechtsaf en voorbij een maïsakker krijgen we zicht op het echte Limburgse landschap: weitjes omzoomd door heggen en in de verte een heuvelrug. Deze heggen zijn belangrijke verbindingzones voor vele insecten, vogels en kleine zoogdieren: hierlangs kunnen ze zich verplaatsen zonder de beschutting te verlaten. De planten die we hier zien, de haagwinde (piespotje) en heggerank, groeien zoals hun naam al zegt vaak in en onder zulke heggen. Beide zijn het klimmers, de haagwinde met behulp van zijn windende stengels, de heggerank met spiraalvormig opgerolde ranken. We zien de eerste oranje luzernevlinder van deze dag; er zullen er nog meer volgen. De oranje luzernevlinder is een trekvlinder, die in het voorjaar vanuit het Middellandse-Zeegebied noordwaarts trekt, op zoek naar plaatsen waar de vegetatie geschikt is om eitjes af te zetten. Deze vlinder zet haar eitjes af op een groot aantal soorten vlinderbloemigen, zoals de luzerne (vandaar de naam), maar bijvoorbeeld ook rode klaver. Als het weer gunstig is, kan de vlinder tot in Ierland, Schotland en Midden Zwe-

den voorkomen. In het najaar trekken de vlinders weer zuidwaarts, omdat het hier te koud voor hen is om te kunnen overwinteren.

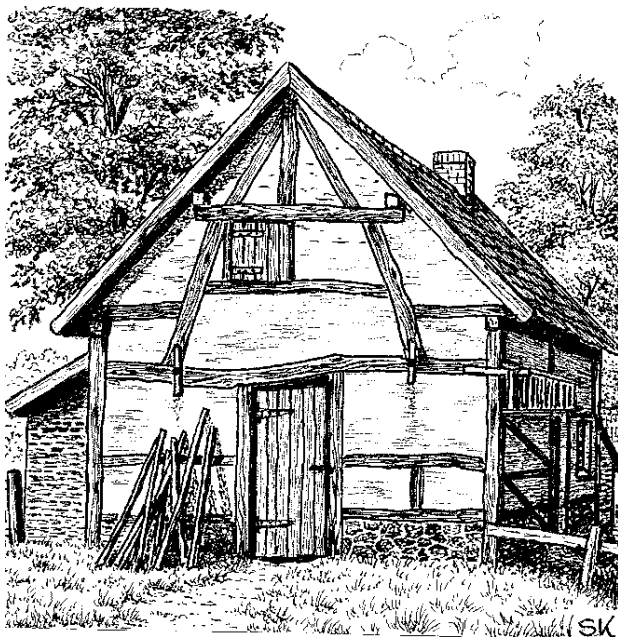
We vervolgen onze route, passeren een hoogstamboomgaard en komen bij de doorgaande weg uit; aan de overzijde staat de Wingbergmolen, een watermolen, langs de beek de Geul. In de berm staan watermunt en echt knoopkruid te bloeien en langs de Geul, die we oversteken, koningin-nekruid en reuzenbalsemien. Deze laatste plant zullen we langs de fraai meanderende beek heel veel zien. Helaas, want hoewel het een fleurig gezicht is met al die van donker- tot lichtroze variërende bloemen, hoort deze plant hier helemaal niet thuis. Hij komt oorspronkelijk uit de Himalaya, is in ons land ingevoerd als sierplant en ook aangeplant op beekoevers om de kanten te verstevigen. Hetzelfde is gebeurd met de Japanse duizendknoop en beide planten overwoekeren alles, de hele inheemse flora verdwijnt. Het zijn ook nog eens forse planten, zodat je van de beek niet veel meer ziet.

We lopen door weiden noordwaarts, soms kort langs de beek, dan weer wat verder er vandaan. We zien de grote kaardebol met zijn stekelige bloemhoofdjes. De eerste bloemen daarvan staan in een ring in het midden rond het hoofdje en daarna volgen de bloemen die daarboven en daaronder staan, zodat er twee ringen rond het hoofdje ontstaan. De uitgebloeide bloemhoofdjes werden vroeger gebruikt om wol te kaarden. We komen langs een bosje, waar we de rode bessen van de gevlekte aronskelk zien.

Na een korte pauze voor een boterham en wat drinken gaan we verder. Er wordt een koevinkje gesignaleerd; de naam van deze vlinder slaat waarschijnlijk op het voorkomen van de soort op plaatsen aan bosranden waar koeien vaak rusten. Vroeger werden meerdere vlindersoorten met “vink” aangeduid, maar alleen voor het koevinkje is de naam behouden. We passeren enkele vakwerkhuisen van het gehuchtje Hurpesch en komen op een asfaltweggetje uit. Hier staan zakken met pruimen te koop voor slechts één euro. Het geld kun je in een ernaast staand potje doen. Geen persoon erbij om de boel te “bewaken”, alles in goed vertrouwen! Christ koopt een zak om straks uit te delen. Een gehakkelde aurelia wordt ook door de pruimen aangetrokken; net als de atalanta is deze vlinder verzot op het sap van rottend fruit. Hij heeft pech, want de pruimen zijn niet rot maar wel goed rijp en heerlijk van smaak.

We gaan linksaf, de Geul over en komen langs een vochtige weide met boterbloemen, kattestaarten, rode klaver en rolklaver. Hier vliegen een aantal kleine geaderde witjes, distelvlinders en icarusblauwtjes rond.

Na een stukje langs de doorgaande weg gelopen te hebben, steken we over en gaan de “in den Broekenweg” op, die licht stijgt en een bocht naar links maakt. We krijgen mooi uitzicht op het Geuldal en de heuvels daarachter. We passeren een vakwerkhuis en gaan dan tussen akkers en weiden door. We zien het harig wilgeroosje en de moerasspirea, beide planten die van een vochtige bodem

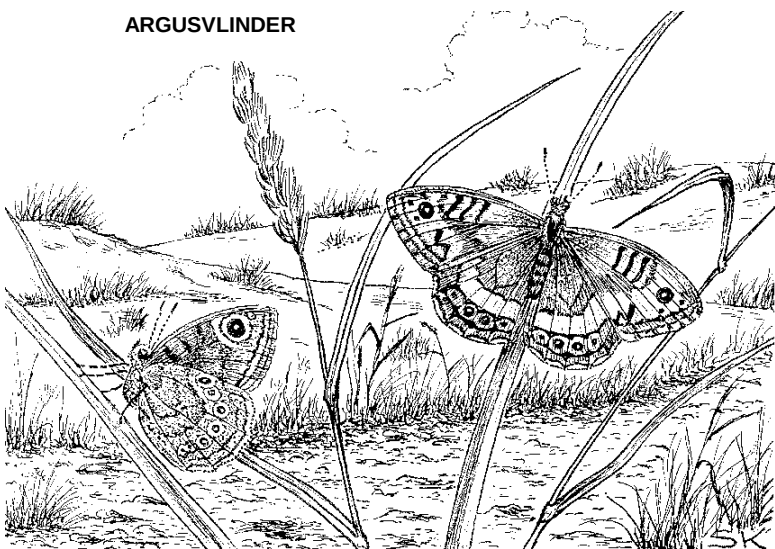

houden. Bij een bosje fladdert een bont zandoogje rond. Deze donkerbruine vlinder met lichtgele vlekjes leeft vooral in bossen met open plekken en aan de randen van bossen en struwelen.

We slaan linksaf een paadje in dat door een weide gaat en komen dan weer in Epen terecht. Door de straat gaan we naar Hotel de Kroon, waar

we op de binnenplaats neerstrijken om te lunchen. Het smaakt er goed en we besluiten om hier aan het eind van de middag ook te dineren. Maar eerst moet er nog gewandeld worden: om 14.30 uur starten we, eerst weer door enkele straten, op weg naar de gele wandelroute. We passeren daarbij tuinen met vlinderstruiken en lavendel, planten die erg in trek zijn bij de vlinders: kleine koolwitjes, kleine vossen, distelvlinders en argusvlinders doen zich te goed aan de nectar. De argusvlinder is van een gemiddelde grootte, aan de bovenzijde oranjebruin van kleur met een donkerbruin patroon van strepen en met op de voorvleugels één en op de achtervleugels meerdere “argusogen”: zwarte ringen met een witte kern.

ARGUSVLINDER

We stijgen een stuk en komen dan op een paadje terecht dat tussen een weide en een bosje door gaat. Het bosje blijkt een grub te maskeren, een diepe brede geul. Hier bevindt zich een dassenburcht; we zien enkele ingangen ervan in de schuine kant.

We komen weer bij een doorgaande weg uit en aan de overkant ligt Hotel Ons Krijtland. Dit ligt op een heel mooie plek, want je hebt hier prachtig uitzicht op het heuvelland.

Na een stukje over een wandelpad langs de weg gelopen te hebben, gaan we linksaf en we dalen af, eerst tussen weiden door. In de berm staat veel akkerwinde te bloeien met lichtroze-met-witte bloemen, het kleinere neefje van het eerder genoemde “piespotje”. Daarna gaan we langs een meidoornhaag af en vervolgens wordt ons pad een zogeheten holle weg door een bosje.

Buiten het bosje gekomen zien we links boven ons een wijnveldje, waarna weer andere akkers volgen. Een konijn huppelt wat rond op een klein weijtje, terwijl we even in de schaduw van enkele bomen uitpuffen.

Verder lopend komen we bij een kruising, waar twee mensen van onze groep rechtdoor lopen en zo de route een stuk afkorten. De rest gaat rechtsaf en klimt geleidelijk richting het Onderste Bos. Daarbij wordt een atalanta waargenomen, ook weer een trekvlinder uit Zuid Europa. Aan de rand van het bos staat een uitnodigend bankje en daar mag niet zomaar aan voorbij gegaan worden. Even pauze dus, lekker in de koelte van het bos, wat eten en vooral drinken, want het is toch behoorlijk warm.

Maar we moeten verder en langs de bosrand gaan we zuidwaarts. We zien de bosrank, een houtige klimplant (liaan) die tot 30 meter hoog in bomen kan klimmen, en het bitterzoet, een plant die ook vaak via andere planten of struiken omhoog klimt. Nu staan er nog bloemen aan; de mooie rode bessen van het bitterzoet, die later verschijnen, zijn erg giftig.

Bij de volgende bank gaan we linksaf en verlaten de bosrand. Via een holle weg dalen we af en hier vliegt een boomblauwtje, ook wel zilverblauwtje genoemd vanwege de zilverachtige, licht blauwgrijze kleur van de onderkant van de vleugels, waarop ook nog wat kleine zwarte vlekjes zitten. Tevens vliegen er weer enkele oranje luzernevlinders.

BOOMBLAUWTJES

We komen in het gehuchtje Diependal en tegenover de kapel staat een bank, waarop de twee “afkorters” van onze groep zitten te wachten. Ze

hebben alle tijd gehad om hun Weesgegreetjes te bidden (of ze het ook gedaan hebben weet ik niet) en sluiten weer bij ons aan. Via een met heggen omzoomde weg gaan we naar het volgende gehuchtje, Plaat, waar enkele fraaie vakwerkhuisen op een hoogte staan. Hier gaan we rechtsaf, een weg met bomen erlangs in, en we gaan de Terzietbeek over.

Even later gaan we de Geul weer over en we nemen een kijkje bij de Volmolen, een watermolen met bijgebouwen. Het rad draait, maar de molen zelf is gesloten. Hier wordt het groot koolwitje waargenomen. Onder een overkapping houden we nog een korte pauze om de dorst te lessen en dan leggen we de laatste etappe af. Via een ander bruggetje opnieuw de Geul over, die hier met overhangende wilgen getooid is. Dan door een weide, licht stijgend naar de doorgaande weg, die we oversteken. Er volgt weer een holle weg, een geasfalteerd wandelpad in de diepe schaduw van een bosje.

En dan staan we opeens weer in Epen. We lopen naar Hotel de Kroon, waar we een goede warme maaltijd gebruiken, een gezellige afsluiting van een prachtige dag.

O ja, we moeten natuurlijk ook nog “even” naar huis toe rijden...

Fia, bedankt voor het gidsen en tot de volgende keer!

Hanny Oerlemans

SPINNENWIEL.

Ben ik er toch weer ingelopen. Ik voel het in mijn gezicht en het trekt. Volgens mij hoor ik zelfs dat de draden oprekken en knappen. Ondertussen heb ik wel het wielweb van een kruisspin in stukken getrokken.

In de tuin zijn de spinnen nu zeer actief. Voor de ramen en tussen de planten verschijnen de mooiste kunstwerkjes.

De kruisspin is de grootste spin. Het is een lekkere dikkerd die buiten zijn web wat ongemakkelijk loopt. Op zijn rug heeft hij een rijtje lichte vlekken en vaak ook nog wat vlekken daarnaast. Samen vormen die de tekening van een kruis. Een kruisspin is de bouwer van grote webben, waar hij zelf midden in zit met zijn kop naar beneden.

Om zo'n web te maken heb je spinsel nodig. Dat is een mengsel van eiwitten uit de spintepels aan het achterend van de spin. Komt de vloeistof

in de buitenlucht dan wordt deze hard en krijg je een zeer sterke en toch soepele draad.

Een kruisspin vangt vooral vliegende insecten. Het web moet hij dan ook bouwen op plekken waar gevlogen wordt.

Maar hoe bouw je tussen twee struiken een web?

Allereerst probeert de spin aan de overkant te komen door zich aan de draad te laten meewaaien. Als dat lukt dan heeft hij een horizontale draad. Vanaf deze zogenaamde brugdraad trekt hij twee draden naar beneden. Nog later worden draden gemaakt vanaf de rand naar het middelpunt. Iedere draad kun je vergelijken met een spaak in een wiel, vandaar dat dit een wielweb wordt genoemd. Deze draden plakken nog niet. Een kruisspin gaat daarna rondjes lopen. Van buiten naar binnen toe maakt hij grote cirkels met kleverige draden. Daar zitten lijmdruppeltjes op. Het vangen van muggen en vliegen kan dan echt beginnen. Als het web wordt beschadigd door een prooi of door een mens, gaat de spin het weer herstellen. Van recycling heeft het beestje blijkbaar ook gehoord, want de draden worden weer gebruikt om de nieuwe te maken. Omdat de lijm niet meer dan 2 dagen blijft werken moeten de draden regelmatig vernieuwd worden. Vliegt er een vlieg in het web dan wordt de prooi omwikkeld met spindraden, zodat die niet meer weg kan. Een kruisspin neemt dan geen lekker hapje van het slachtoffer omdat hij dat niet goed kan verteren. De ingepakte vlieg wordt gebeten en er worden gif en verteringssappen ingebracht. Als na een tijdje de gevangene is verteerd, zuigt de spin hem leeg.

Een vrouwtjesspin legt eieren op een beschutte plek. Deze pakt ze met spindraden mooi in. Ze blijft bij de eieren tot laat in de herfst. Tijdens de eerste nachtvorst sterft ze. In Mei komen de eieren uit. De honderden oranjegekleurde jongen zitten in een dichte kluwen bij elkaar. Bij verstoring laten ze elkaar los en rennen alle kanten uit.

In het begin vallen die kleine rovers met hun miniwebjes nog niet op. Aan het eind van de zomer groeien ze zo hard, dat de webben wel een halve meter in doorsnee kunnen zijn. Tijdens een vochtige herfstochtend kun je pas zien hoeveel webben er zijn, niet alleen wielwebben, maar ook trechters en hangmatten van andere soorten spinnen vallen dan op. Als de zon doorkomt, worden die vrijwel allemaal weer onzichtbaar. Dat is overigens maar goed ook, want anders zou er nooit iets in vliegen

Rob Verreijken.
Ingezonden door Jan Vrinten.

MET DE VLINDERWERKGROEP NAAR GRENSPARK DE ZOOM – KALMTHOUTSE HEIDE 22-8-2009

Zaterdag 22 augustus was de laatste excursie van 2009 met de vlinderwerkgroep. Na een ritje door de binnenlanden van West-Brabant arriveren we bij ons eerste wandeldoel van deze dag, nl. bij bezoekerscentrum de Vroente bij Kalmthout. In het bijna 4000 ha grote grenspark De Zoom – Kalmthoutse Heide wordt gestreefd naar grensoverschrijdende maatregelen om problemen als verdroging en voedselverrijking aan te pakken en om de recreatie in goede banen te leiden. Dit natuurgebied is een overblijfsel van een ooit zeer uitgestrekt landschap van landduinen, heidevelden en veengebieden, waarin tal van zeldzame en bedreigde planten- en diersoorten bewaard zijn gebleven.

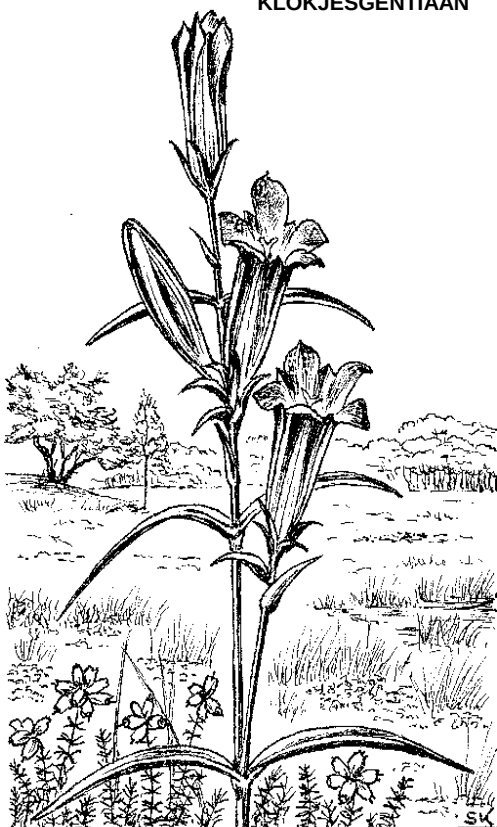
We doen de Libellenroute, eerst een stukje door het bos, waar de lijsterbes pronkt met zijn oranje rode bessen, die zijn al voor het gaat winteren opgepeuzeld door de vogels. De eerste vlinders, bonte zandoogjes, buiten om elkaar heen, ze vertonen territoriaal gedrag: mannetjes strijden om het beste zonnige plekje waar ze zitten te wachten tot een vrouwtje langskomt. Dit vlindertje ziet er precies zo uit als zijn biotoop: donker met lichte vlekjes. In het eerste kleine heideveldje staan enkele dode berken, waarop de berkenzwam groeit. Een smal paadje voert ons naar een zandverstuiving met daarop een prachtige vliegden.

Even verder rechtsaf, het routepaaltje is tot opwarmplekje voor een levendbarende hagedis geworden. Die laat zich als een volleerd fotomodel uitgebreid fotograferen en filmen. De levendbarende hagedis leeft bij voorkeur op enigszins vochtige heide of heide met vennen en in structuurrijke weg- en spoorbermen en ruigten, ook komt de soort voor in de duinen. Het vrouwtje legt geen eieren, maar brengt haar jongen levend ter wereld. De vrouwtjes broeden de eieren als het ware uit in het moederlichaam.

Nu verlaten we het bos en komen op de heide. De eerste libellen zijn al opgewarmd en beginnen te vliegen: de zwarte heidelibel, dit is de kleinste echte libel van onze streken, en de watersnuffel, dit is een algemene waterjuffer. Op een geplagd stukje vinden we zonnedauw en witte snavelbies, een vrij zeldzame soort van vochtige heide. Op vochtige plekken groeit ook het veenpluis en uiteraard de dopheide, op drogere stukken kleurt de struikheide prachtig paars en trekt vele bijen aan.

We komen bij een groot ven, het Putse Moer, waar een groep natuurfotografen al vanaf het ochtendkrieken rondhangt om mooie plaatjes te schieten. De plas is uitgeveend door de bevolking van Putte, er werd gevist en er werd water gehaald, dit tot groot ongenoegen van de abdij van Tongerlo die het Putse Moer wilde ontginnen. Gelukkig gebeurde dit laatste niet en na veel gekibbel werd de grond gemeentebesit en later privébesit. Het pad kronkelt rond de waterplas, deze vormt het leefgebied voor amfibieën als rugstreeppad en heikikker en talrijke libellen, zoals heidelibellen en de houtpantserjuffer die we hier aantreffen.

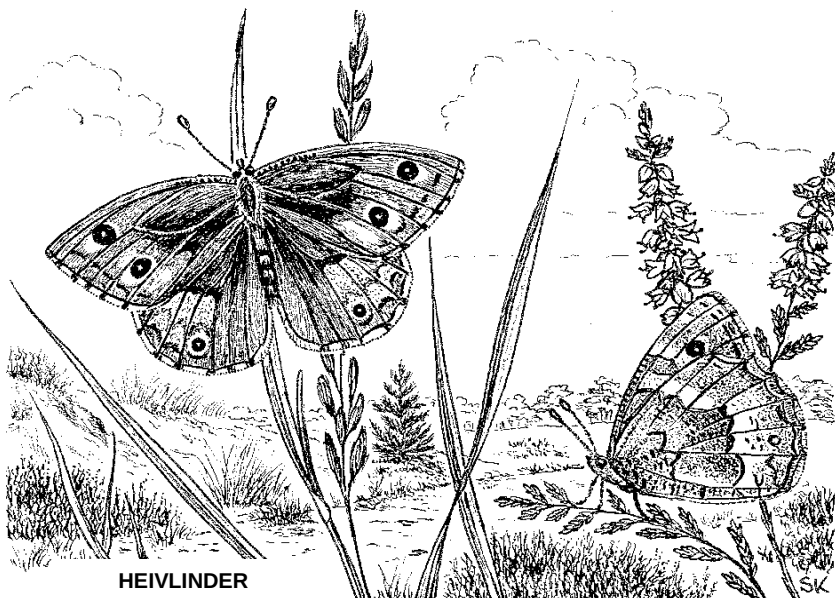
KLOKJESGENTIAAN

Dan verlaten we het ven en steken het grote paarsbloeiende heidegebied over via een mul zandpad. Een boomblauwtje gaat zitten op de struikheide, niet verwonderlijk, want naast nectar voor de vlinder biedt deze heester ook voedsel voor de rups, het is – naast o.a. vuilboom - één van de belangrijkste waardplanten voor de vlinder. Een groepje canadese ganzen trekt luid roepend over. De roodborsttapuit verradt zichzelf, hij zit te roepen in de top van een boom. Even verder zien we in een laagte een heleboel klokjesgentianen. He-las zonder eitjes van het heidegentiaanblauwtje. De fotografen duiken er bovenop, terwijl de rest in de schaduw op een wel heel lange bank aan de voet van de brandtoren zijn boterhammetjes verorbert. Peter klimt de toren in om foto's te maken van het immense heidelandschap.

Als de broodtrommel dan tot op de laatste kruimel leeg is, gaan we verder, speurend naar de heivlinder(zie plaatje volgende pagina), die hier toch beslist moet zitten, het is immers precies zijn biotoop: heide met zandige plekje en grassen, waarop het vrouwtje de eitjes afzet. Christ ziet er eentje, het is een erg schuwe vlinder, die bijna altijd met de vleu-

gels dicht zit op de zandige bodem waartegen hij met zijn schutkleur op de onderzijde van de onderste vleugel niet opvalt. Soms zie je een stukje van de oranjebruine voorvleugel met oog er bovenuit steken. De vlinder vliegt van juni tot begin september in 1 generatie. Het rupsstadium duurt lang: van begin september tot eind juni, hij gaat als half volwassen rups de winter door.

Even verder zien we een distelvlinder langs trekken, en één van de laatste oranje zandoogjes, de vliegtijd van dit beestje loopt nu op zijn einde. Op de heide graast een schaapskudde, door de week houdt een herder met zijn honden een oogje in het zeil en dwaalt de kudde over de heide. In het weekeinde worden de schapen ingerasterd. Inmiddels zijn we de heide overgestoken en duiken we weer het bos in, we worden begroet door enkele bonte zandoogjes en kleine geaderde witjes.

De aardappelbovist kondigt samen met andere paddenstoelen de naderende herfst aan. Ineens staan we weer in het stuifzand, omzoomd door heidevelden en vliegdennen, een schitterend gezicht, maar het mulle zand doet een aanslag op onze beenspieren. Sommigen nemen een binnenpaadje, maar ook zij moeten er aan geloven als we de zandvlakte over moeten steken. Gelukkig naderen we het Pannenkoekenhuisje, waar we onze vermoeide ledematen kunnen laten rusten in afwachting van onze lunch.

Uitgerust en volgegeten gaan we even een stukje met de auto rijden naar de andere kant van het grenspark, naar Kortenhoeff, op Nederlands grondgebied. Bij de ingang staat een stal, we moeten door enkele klaphekken. Hier graast een kudde Nederlandse Landgeiten. Dit geitenras heeft op het punt gestaan volledig te verdwijnen, omdat ze gekruist werden met rassen die meer melk of vlees opleverden. Vanaf 1970 is de populatie langzaam toegenomen tot 1500 dieren. Het is een hard en sober ras, stevig gebouwd, ze hebben vrij korte poten. De volwassen bokken vallen op door hun monumentale horens, hun bokkenpruik en sik en lange beharing. De geiten hebben ook horens, maar kleinere. De Nederlandse Landgeiten worden ingezet bij het beheer van natuurterreinen waar zij o.a. berken, bramen en andere struiken moeten verwijderen ten behoud van het karakteristieke open landschap en heidevelden. Ze grazen vooral op het eerste deel van het terrein, waar het dus aardig open is en waar de heide weer de kans krijgt om te groeien.

We wandelen over een hoge zandrug begroeid met jonge heide en grassen naar het Bronven. Dit open, droge terrein is uitstekend geschikt voor het hooibeestje, dat we gedurende de wandeling veelvuldig zien. Ook sprinkhanen springen voortdurend op. De vennen en zandruggen zijn ontstaan in de laatste IJstijd, toen enorme hoeveelheden water opgeslagen waren in de ijskappen, waardoor de zeespiegel zo'n 40 meter lager lag dan nu. Zuidwestenwinden stormden over het kale landschap en joegen zandstormen in noordoostelijke richting. Hier en daar waaide het zand weg tot op een leemhoudende laag, die er voor zorgt dat het water vastgehouden wordt. Helaas is het ven door de droogte van deze zomer ver drooggefallen. Waar in het voorjaar de oever was, groeit nu zonnedauw en moerashertshooi. Een bruin zandoogje probeert zich te verstoppen tussen de biezen, maar we hebben haar (zij heeft oranje vlekken in haar voorvleugels, hij is helemaal bruin aan de bovenzijde) toch gezien! Deze vlinder vliegt behoorlijk lang, van begin juni tot eind augustus. Op zonnige dagen zijn in een bepaald gebied soms honderden vlinders te zien die even boven het gras uithuppen en vervolgens weer snel verdwijnen. De jonge of half volgroeide rupsen overwinteren in een graspol, bij mooi winterweer komen zij overdag tevoorschijn om hun buikje vol te eten.

VERVOLG OP BLADZIJDE 26

Programma

Zaterdag 24 oktober: Autotocht van een hele dag naar de Biesbosch: **VOGELTREKTOCHT.**

De Biesbosch is een uitgestrekt moerasgebied met rivieren en grillige kreken met eilanden daartussen. De begroeiing bestaat grotendeels uit wilgenbossen, afgewisseld met graslanden, rietvelden en ruigte. In deze tijd van het jaar doen duizenden ganzen en andere trekvogels het gebied aan. Onze gidsen zijn Eric Akkermans en Christ Grootzwagers.

We vertrekken om 8.30 uur vanaf het parkeerterrein bij Albert Heijn, Looiershof 1. Opgeven vóór maandag 19 oktober 19.00 uur bij Koos Leemans of Marie-José van Gestel.

Dinsdag 27 oktober: Filmavond verzorgd door Nico Oerlemans.

Nico neemt ons weer mee op zijn vele uitstapjes in de natuur. Zo gaan we naar verschillende mooie natuurtuinen zoals het Arboretum Kalmthout, de Heemtuin van Rucphen en naar de Ken en Geniëttuin Kandoel. Verder bezoeken we diverse natuurgebieden in West Brabant. We lopen een dagje mee met de vlinderwerkgroep in Limburg, langs de Geul en varen met een boot over de Rijn van Rotterdam naar Mainz.

Aanvang 20.00 uur in de filmzaal van de Cammeleur, Hoge Ham 126.

Zondag 8 november: Autotocht van een halve dag naar de Baardwijkse Overlaat bij Waalwijk.

Dit gebiedje had vroeger de functie van overlaat: men liet het overstromen bij hoge waterstanden in de Maas. Nu is het een rustgebied voor tal van dieren. Het bestaat uit een 6 ha grote plas, het Lange Wiel, omgeven door naald- en loofbos. Christ Grootzwagers en Hanny Oerlemans zijn onze gidsen. We vertrekken om 8.30 uur vanaf het parkeerterrein bij Albert Heijn, Looiershof 1. Opgeven vóór maandag 2 november 19.00 uur bij Koos Leemans of Marie-José van Gestel.

Donderdag 12 november: Lezing verzorgd door Anton Staps.

Anton gaat ons alles vertellen over de geologie van Brabant. Een hobby van hem is het lezen van het landschap, zoals dat zo mooi heet. We krijgen meer te horen over het ontstaan van onze omgeving. Anton is als bestuurslid van Ambrosius ook een begenadigd imker en zal u inwijden in de geheimen van deze bijzondere tijdsbesteding. Het geheel wordt aangevuld met videobeelden over beide hobby's.

Aanvang 20.00 uur in de filmzaal van de Cammeleur, Hoge Ham 126.

Zondag 22 november: Autotocht van een halve dag naar Vrachelen bij Oosterhout.

Al in de 18^e en 19^e eeuw werden hier pogingen gedaan tot herbebossing. Pas omstreeks 1900 is dat structureel aangepakt. Nog altijd zijn er op de Vrachelse Heide open, "levende" stuifzanden te vinden, maar het overgrote deel is nu bebost. In het oostelijke deel is dat vooral gemengd bos met veel eiken, in het westelijke meest naaldbos. Tijdens deze wandeling zal u alles over dit gebied uit de doeken worden gedaan. Onze gids is Jeroen Nusslein.

We vertrekken om 8.30 uur vanaf het parkeerterrein bij Albert Heijn, Looiershof 1. Opgeven vóór maandag 16 november 19.00 uur bij Koos Leemans of Marie-José van Gestel.

Zondag 6 december: Autotocht van een halve dag naar Plantloon bij Waalwijk.

Dit gebied bestaat uit loof- en naaldbossen, dijkjes en lange lanen, weilanden en houtwallen. Aan de noordkant ligt het Galgenwiel, een langgestrekte voormalige doorbraakkolk van de Maas. Jan Vrinten en Christ Grootzwagers zijn onze gidsen.

We vertrekken om 8.30 uur vanaf het parkeerterrein bij Albert Heijn, Looiershof 1. Opgeven vóór maandag 30 november 19.00 uur bij Koos Leemans of Marie-José van Gestel.

Zondag 20 december: KERSTMORGEN in "de Pijp", het lokaal van de W-groep, Pastoor Dirvenstraat 9.

U bent weer van harte welkom op deze gezellige ochtend, waar u zoals gewoonlijk voorzien wordt van lekkere hapjes en drankjes. Ook zal er weer een loterij gehouden worden, waarbij vele mooie prijzen te winnen zijn, veelal door eigen leden aangebracht en/of vervaardigd.

Aanvang 10.00 uur (duurt tot ongeveer 13.00 uur).

Zondag 3 januari: De SNERTWANDELING is een traditie geworden, waarbij we een korte winterwandeling maken en afsluiten met een lekkere kom snert. Deze keer gaan we naar Tilburg, waar we één van de zes van Tilburg doen, de Heideparkwandeling.

We vertrekken om 10.00 uur vanaf het parkeerterrein bij Albert Heijn aan het Looiershof. De gidsen zijn Christ Grootzwagers en Marie-José van Gestel. Opgeven vóór maandag 28 december 19.00 uur.

Donderdag 14 januari: dia- of filmavond, aanvang 20.00 uur in de filmzaal van de Cammeleur, Hoge Ham 126. Wie of wat leest u in het volgende Hoefblad.

Als u graag een dia- of filmavond wilt bezoeken, maar niet in staat bent op eigen gelegenheid daar naar toe te komen, dan kunt u de avond van te voren bellen naar Christ Grootzwagers (tel. 312116). Hij zal dan regelen dat u opgehaald en weer thuis gebracht wordt.

Leden en niet-leden, die zich eenmaal hebben opgegeven voor één van de tochten van Ken en Geniet, dienen de aan deze tocht verbonden kosten te voldoen. Dit geldt ook als men door omstandigheden niet met deze tocht mee kan gaan, tenzij een ander de plaats van hem/haar overneemt.

OPGEVEN VOOR DEZE EXCURSIES KUNT U BIJ:

Koos Leemans, Hertog Janstraat 14, tel. 0162-315924

En bij:

Marie-José van Gestel, Hubertusstraat 9, tel. 0162-322316

Of (mobiel) 06-10120230

LIDMAATSCHAP "KEN EN GENIET"

De KONTRIBUTIE bedraagt voor leden € 12,-- per jaar. Bij het aangaan van het lidmaatschap in de loop van het jaar wordt € 1,-- per maand berekend. Jeugdleden (14-16 jaar), huisgenoten en 65-plussers betalen € 10,-- per jaar; bij het aangaan van het lidmaatschap in de loop van het jaar betalen zij € 1,-- per maand.

De minimum donatie voor begunstigers bedraagt € 10,-- per jaar, wanneer zij het verenigingstijdschrift wensen te ontvangen.

Alle leden en donateurs zullen een acceptgiro ontvangen.

Te koop:

Een prima videocamera, merk Sony type DCR-HC40E, mini digitale videoband, Carl Zeiss lens, COMPLEET MET TAS, EXTRA ACCU, MEMORYSTICK EN ENKELE BANDJES.

Alles in goede staat, met gebruiksaanwijzing. Prijs € 125,--

Info bij Christ Grootzwagers tel. 0162-312116

MEDEDELINGEN

Als nieuw lid heten wij van harte welkom:

Mevr. S. de Grauw, Lingestraat 10, Dongen;

Dhr. en Mevr. Simons, Burg. v.d. Heydenlaan 2, Kaatsheuvel;

Rob Martens, A. van Duinkerkenstraat 21, Dongen;

John van Gestel, Hubertusstraat 9, Dongen-Vaart.

*Het bestuur en redactieteam van
Ken en Geniet wensen alle leden en hun ge-
zin een Gelukkig Kerstfeest en een
Voorspoedig 2010 toe*

Contactpersonen werkgroepen:

Vogelsilhouetten plaatsen en

Uilenwerkgroep:

Roelof Janssens

Pater Kerssemakersdreef 8, Oosterhout

Tel. 0162-437302

Nestkastenwerkgroep:

Koos Leemans

Hertog Janstraat 14, Dongen

Tel. 0162-315924

Vogelwerkgroep:

Leo Reijnierse

Kardinaal van Rossumstraat 52, Dongen

Tel. 0162-316475

Vlinderwerkgroep:

Fia Grootzwagers

Triangellaan 17, Dongen

Tel. 0162-315404

Tuinwerkgroep

Peter Verschure

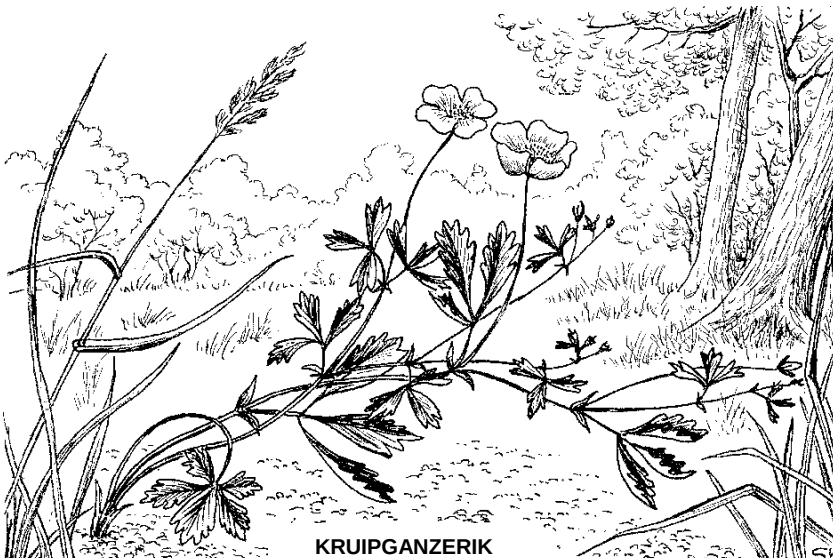
Groenstraat 11A, Dongen

Tel. 0162-313297

(VERVOLG VAN BLADZIJDE 21)

Volgden we eerst wandelroute MUIS, nu komen we op route UIL. De uil heeft de muis duidelijk opgegeten, want we vinden hier braakballen met botjes en haren erin. We komen bij het Wasven, waar bomen en jonge opslag gekapt zijn en waar – duidelijk zichtbaar - een schaapskudde ge-graasd heeft. Ook hier loopt door de week een herder met de kudde rond om het landschap open te houden. De geiten grazen her en der, maar een schaapskudde kun je sturen en precies daar laten grazen waar dat gewenst is. Het Wasven werd vroeger gebruikt om de heideschapen en de wol te wassen. Zo werd het voedselarme water stukje bij beetje veront-reinigd en verdween de typische flora van zwakzure venmilieus. In 1989 werd de venoever geplagd om de voedselarme situatie te herstellen. De rijke flora van weleer is ten dele terug gekeerd: beenbreek, moeraswolf-klauw en zonnedauw zijn hier weer te vinden.

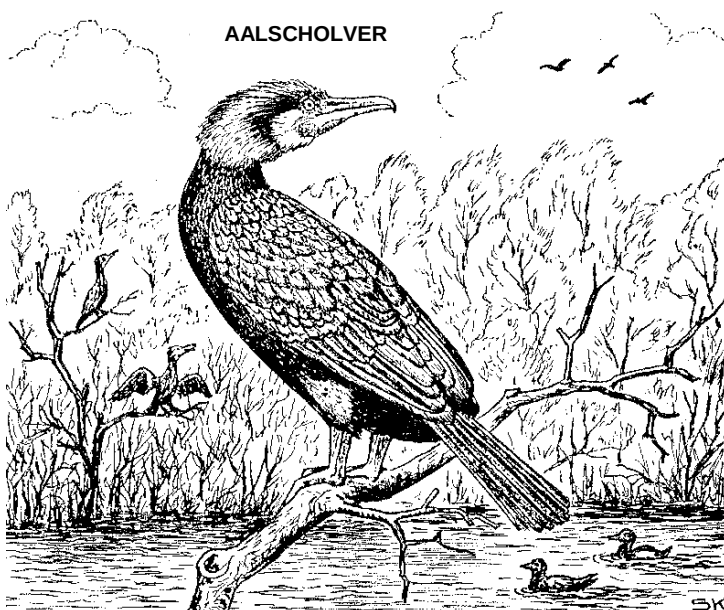
De kruipende ganzerik kleurt hele plakken goudgeel in het stuk wat nu volgt.

Ook staat er veel pitrus en lisdodde, een teken dat het hier erg nat is. Een hoger gelegen deel is begroeid met heide, en dan volgt weer een laagte, waar een vlinderpad ons naar een bank in het water leidt. Een paar oe-verlopers nemen de vleugels bij onze nadering. Het is hier heerlijk toeven, zonnetje, beetje wind, en natuurlijk een mooi uitzicht. Libelles scheren over het water, meest mannetjes watersnuffel en gewone oeverlibel, maar

ook enkele tandems (mannetje en vrouwtje gekoppeld), op zoek naar een plekje om eitjes af te zetten. Dat moet niet moeilijk zijn, want er groeien hier verschillende waterplanten met drijvende bladeren, zoals fonteinkruid en veenwortel. De oevers zien geel van het moerashertshooi.

Verder gaat het weer, langs een schuurtje waar vroeger fruit werd verkocht. Het open vennenlandschap verruilen we voor een coulissenlandschap met weiljes en boomgroepen. We wandelen aan de rand van het gebied, buiten het terrein zien we een pas gegraven ven: het Akkerven, dit was vroeger een natte laagte in een landschap van duinen, bos en heide. In de 20^e eeuw werd het beplant met populieren en werd gebruikt als landbouwgrond. Staatbosbeheer heeft het ven weer in ere hersteld, vogels als canadese gans, aalscholver, blauwe reiger, wilde eend en kievit hebben het al gevonden.

We gaan weer door een klaphekje, in de verte zien we de kudde Nederlandse Landgeiten al staan, nog even wat plaatjes schieten en dan zijn we terug bij de geitenstal. De wandelschoenen gaan uit, we rijden naar Huijbergen, waar we op het terras van een friettent heerlijk frietjes uit het vuistje eten, wat kan dat lekker zijn na zo'n heerlijke, maar vermoeiende dag! Nog een ijsje na, en dan gaan we weer naar Dongen. Tot een volgende gelegenheid!

Fia Grootzwagers

DE LAATSTE FIETSTOCHT VAN HET JAAR 29-08-2009
FIETSTOCHT WAALRE – AALST OMGEVING MALPIE VENNEN EN
DE STRABRECHTSE HEIDE

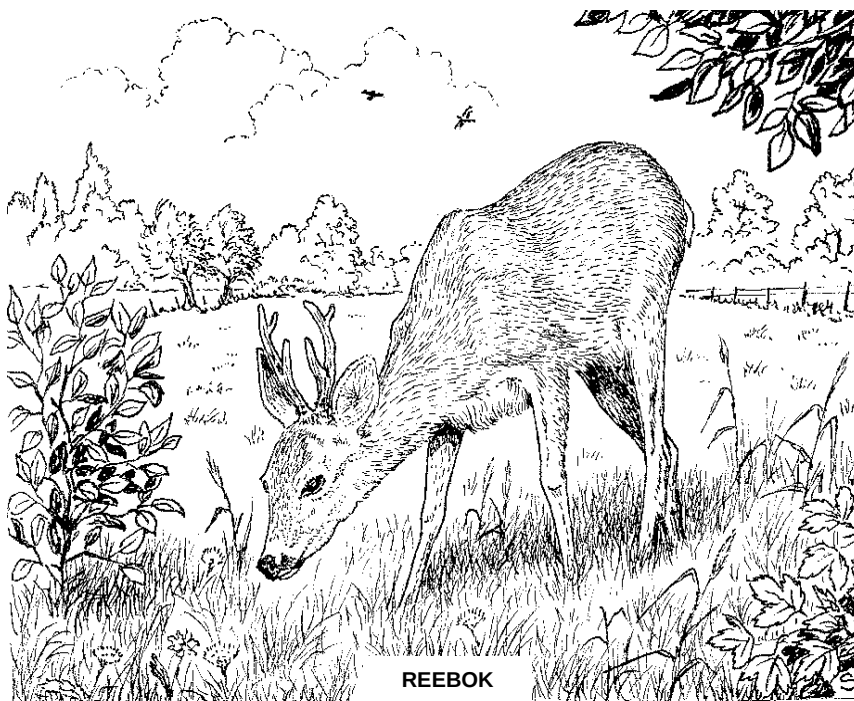
Al vroeg verzamelde de fietsgroep, bestaande uit 33 personen, zich bij de Salamander.

Hier en daar was al een buitje gevallen en het was erg fris, toch gaf de buienrader aan dat het allemaal wel mee zou vallen. Later op de dag zou de zon in kracht gaan toe nemen.

Met vrachtauto en volgauto's zijn wij rond 7 uur vertrokken naar Waalre – Aalst.

Nadat ieder zijn eigen fiets weer in handen had kon onze fietstocht beginnen zo rond de klok van 9 uur richting de Malpie.

Een prachtig bos- en heidegebied is de Malpie. Al gauw staken drie reetjes het fietspad over, een prachtig welkom op onze tocht.

Een beetje verderop werden wij nog op een fazantenpaartje getrakteerd. Met al die gespotte diertjes kon onze dag niet meer stuk!

Tijd voor een bakkie koffie onderweg en wat opwarmen in de zon.

Waaruit bestaat de Malpie?

De Malpie staat bekend om zijn kleine en grote vennen op de heide. De grote vennen binnen het Malpie gebied zijn het Molenvan, het Wasven en het Grote Malpieven.

Je komt in dit gebied ook het riviertje de Dommel tegen. Je vindt er heidevelden. Er zijn diverse soorten van bodemtypen en verschillende hoogten van grondwater. Voor de planten- en dierenwereld zijn deze vennen en de heide erg belangrijk.

Rond 1900 waren er in het landschap van Brabant veel meer vennen en ook nog hele uitgestrekte heidevelden te vinden. Daarna begon het landschap te veranderen.

Door werkverschaffing in de jaren dertig werden hele stukken van dat landschap ontgonnen of met bomen beplant. De Brabantse Kempen veranderde voor een groot deel in landbouwgronden. Het stukje wat we nu nog over hebben, daar moeten we heel zuinig op zijn. Op flora- en fauna-gebied is er veel te vinden.

Zo, opgewarmd springen wij weer op de fiets en gaan weer kilometers maken. Het is echt genieten van de bossen en de vennen. We stappen af bij een groot ven waar een grote kolonie reigers te gast is en Kees (de vogelaar) ontdekt daar ook nog een ibis paartje. Dat is heel bijzonder.

De Heilige Ibis

De Heilige Ibis komt voor in Afrika, Zuid Irak en (vroeger) in Egypte. Een grootschalige introductie heeft plaats gevonden in Frankrijk. Franse Heilige Ibissen die uitzwermen zouden in Nederland gezien kunnen worden. Het aantal waarnemingen in Nederland neemt sterk toe en de eerste broedgevallen deden zich hier (in Nederland) voor in 2002.

Een volwassen Heilige Ibis is 68 cm hoog. Het is een overwegend witte vogel met uitzondering van zwarte nek, een kale, zwarte kop en zwarte vleugeluiteinden.

Avifauna in Alphen aan de Rijn heeft een grote groep Ibissen vrij rond vliegen waarbij enkele wilde exemplaren zijn aangesloten. Die waarschijnlijk van Franse Ibissen afstammen.

Het wordt weer tijd voor een bakkie koffie, thee mag ook! Rinus loodst ons naar het Achelse Kluis, de Sint Benedictus abdij. De Achelse Kluis ligt aan het water van de Tongelreep, reeds drie eeuwen wordt deze plek geheiligd door "Ora et labora", bid en werk, volgens de geest van Sint Benedictus. Nu zijn de diensten van de Abdij: winkel, onthaal van gasten, een brouwerij waar het eigen Achel-Trappistbier gedronken kan worden. Wij gaan hier op de Koffie!

Het wordt weer tijd om door te fietsen. Op naar de lunch, door het bos en de heideachtige omgeving belanden wij dan bij Cafetaria 't Klumke in Leende. Het is een groot feest, het fietsen met "Ken en Geniet" en dat genieten doen wij dan ook, van de natuur en van de dis.

Rond twee uur zit het hele span weer op de fiets voor de laatste kilometers, we zijn ongeveer op de helft van onze route. Nu is het landschap wat veranderd in weide en heide. Ook is er een stevige wind opgezet. Met nog een tussenstop belanden wij op de Strabrechtse Heide.

De Strabrechtse Heide is een prachtig natuurgebied dat ingeklemd ligt tussen de dorpen Geldrop, Heeze en Someren. Met ruim 1500 hectare is het een gebied waar je uren kunt wandelen en genieten van de ongerepte natuur. De Strabrechtse Heide is het grootste aaneengesloten heidegebied van Brabant wat zich kenmerkt door grote stukken met stuifzand, maar ook natte stukken met vennen. Het gebied kent heel veel zeldzame plantensoorten.

Het laatste stuk van onze bijzonder mooie tocht leggen wij gezellig babbelend af en zo komen wij moe en voldaan weer op de parkeerplaats aan in Waalre – Aalst.

Op naar Dongen, waar bij de Salamander afscheid genomen wordt.

Deze onvergetelijke tocht is alleen maar mogelijk door de inzet van de vrijwilligers. Namens alle deelnemers danken wij Harrie, Rinus, Marie-José en Kees voor hun inzet en voorbereidingen en René Louwet die weer gratis een vrachtauto met brandstof ter beschikking stelde.

Tonnie van Dongen

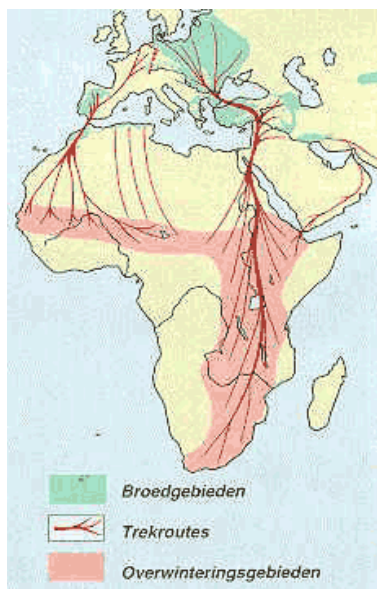
DE VOGELTREK

Op vaste tijden van het jaar trekken vogels duizenden kilometers van de ene naar de andere plaats. Hoe en waarom ze dit doen, heeft ornithologen (vogelaars) lang beziggehouden.

Trekken houdt aanzienlijke gevaren in, dus moeten de voordelen die aan het maken van deze reis verbonden zijn echt wel de moeite waard zijn.

De meeste vogels die trekken, broeden op plaatsen waar 's zomers voldoende voedsel voorradig is en brengen de winter elders door. Een paar tropische soorten trekken om droge- of regenseizoenen te vermijden. Eigenlijk hangt het overleven van de vogels af van de trek. De meeste trekbewegingen van vogels, maar zeker niet alle, vinden twee keer per jaar plaats: een keer naar de gebieden waar een vogel broedt (meestal in het voorjaar), en vervolgens weer terug naar de overwinteringsgebieden (meestal in het najaar).

Er zijn echter allerlei uitzonderingen op deze regel en niet alle trektochten vinden over zulke grote afstanden of zo regel-

matig plaats als dit standaardvoorbeeld suggereert. Sommige soorten trekken over heel korte afstanden, bijvoorbeeld simpelweg op en neer langs een berghelling; andere trekken slechts één keer per jaar; en nog weer andere trekken in tegengestelde richting van wat men zou verwachten. Maar allemaal ondernemen ze een trektocht met als hoofddoel *het vinden van een geschikt broedgebied, een tijdelijke pleisterplaats of een overwinteringsgebied*.

De meeste vogeltrek vindt plaats tussen het noordelijk halfrond (waar vogels in het voor- en najaar verblijven om zich voort te planten) en het zuidelijk halfrond (waar ze heen moeten omdat ze in het noorden op een gegeven moment onvoldoende voedsel kunnen vinden en zouden omkomen). Een blik op de aardbol maakt duidelijk waarom de meeste trekbewegingen in dit schema passen: er is in Europa, Azië en Noord-Amerika gewoon veel meer landoppervlak beschikbaar waar vogels kunnen broeden in vergelijking met het relatief kleinere gebied dat beschikbaar is ten zuiden van de evenaar.

Daarom kan men ieder voorjaar in de noordelijke regio's van de wereld getuige zijn van de terugkeer van miljoenen - zelfs honderden miljoenen – trekvogels waaronder zwaluwen, lijsterachtige, zangers, vliegenvangers en wielewalen. En dat zijn alleen nog maar de zangvogels. Ook ooievaars, roofvogels, steltlopers, gierzwaluwen, koekoeken, bijeneters en talloze niet-zangvogels ondernemen ieder jaar deze epische noord-zuidtrektocht.

Vanuit Europa, West- Siberië en West- Azië houden de vogels een zuidelijke koers aan en steken de Sahara rechtstreeks over of vliegen er via de zijkanten omheen. In Afrika ten zuiden van de Sahara kunnen ze profiteren van een overvloed aan voedsel. Andere vogels, die meer oostelijk broeden in Oost- Siberië, trekken naar India of Zuidoost- Azië; sommige bereiken zelfs Australië.

In Amerika overwinteren de vogels die broeden in Canada, Alaska en de andere noordelijke staten van de Verenigde Staten voornamelijk in Mid-den-Amerika, het Caribische gebied of in Zuid-Amerika. Zeevogels en steltlopers van overal rond het noordpoolgebied trekken langs kusten of volgen pelagische routes (kustgebonden routes); sommige van hen, zoals de Noordse sterns, bereiken daarbij zelfs Antarctica!!

In Europa en West-Azië vliegen veel soorten watervogels niet naar het zuiden maar volgen in het najaar een westelijke tot zuidwestelijke koers. Hun bestemming zijn de estuaria, kwelders en andere waterrijke gebieden nabij kusten in West-Europa en op de Britse Eilanden; miljoenen zwanen, ganzen en eenden kunnen daar overwinteren dankzij het milde zee-klimaat.

Mensen hebben trekvogels altijd bewonderd om hun ogenschijnlijk magische vermogen om de weg te vinden over uitgestrekte stukken land en zee en om zo hun trektocht met succes te volbrengen.

En hoewel de mens al vele raadsels van het leven heeft weten te ontrafelen, weten we nog steeds niet precies hoe vogels dat met zo'n grote nauwkeurigheid kunnen klaarspelen. Wel weten we dat iedere trekvogel een combinatie gebruikt van meerdere strategieën en vermogens en niet slechts vertrouwt op één benadering. We weten ook dat vogels gevoelig zijn voor het aardmagnetisch veld en dat kunnen gebruiken om zich op een bepaalde richting te oriënteren. Eenmaal onderweg kunnen 's nachts trekkende vogels zich oriënteren op de stand van maan en sterren, terwijl overdag trekkende vogels de stand van de zon kunnen gebruiken. Op bewolkte dagen kunnen ze ook gepolariseerd licht waarnemen en zich op die manier op de zon richten, hoewel dat waarschijnlijk minder betrouwbaar is dan het zonnekompas.

Veel vogels kunnen bij het navigeren ook opvallende structuren in het landschap gebruiken, en volgen tijdens hun trektocht kustlijnen, rivieren, heuvels en bergketens. Als ze dichterbij hun eindbestemming komen, herkennen ze vermoedelijk ook de lokale topografie en landschapselementen, waardoor sommige soorten – zoals bv. de boerenzwaluw – in staat zijn om terug te keren op exact dezelfde plek waar ze geboren zijn. Sommige soorten trekken in familieverband of in nog grotere groepen. Daarvan is bekend dat ervaren volwassenen de groep aanvoeren en zo de jonge begeleiden op hun eerste trektocht; dit beperkt het sterftecijfer onder de jongen en het voorkomt dat ze verdwalen. Anderzijds is van veel soorten, waaronder de in de Arctis broedende steltlopers, bekend dat de volwassen vogels enkele weken eerder naar het zuiden vertrekken dan de jonge, die dus hun trektocht van duizenden kilometers zonder hulp van hun ouders afleggen.

Verschillende vogelsoorten verschillen in hun keuze van voedsel, nestplaatsen en overwinteringsgebieden. Hoewel de trek naar overwinteringsgebieden ruwweg in het najaar en die naar de broedgebieden in het voorjaar plaatsvinden, betekent dit dat de trekseizoenen over een groot aantal weken zijn uitgespreid.

Eigenlijk zijn er gedurende het hele jaar wel ergens vogels op trek.

Leo Reijnierse

Geraadpleegde documentatie: Hoe vogels leven van Stephen Moss, Vogels van Europa van John Gooders. Geadviseerde documentatie; Atlas van de vogeltrek van Jonathan Elphick.

13 SEPTEMBER DE CHAAMSE BOSSEN.

De groep die om 8 uur bij Albert Heijn vertrok was niet zo groot. Met Jos, onze gids, erbij waren we met 13 personen. Een mooie groep om alles wat er verteld werd goed te kunnen verstaan. Jos is begonnen met iets te vertellen over de geschiedenis en de ligging van het gebied.

De Chaamse bossen liggen tussen de weg Gilze-Chaam en Alphen, Maar ook het Bredase bos, de Alphense bergen en het Generaalsbos maken er deel van uit.

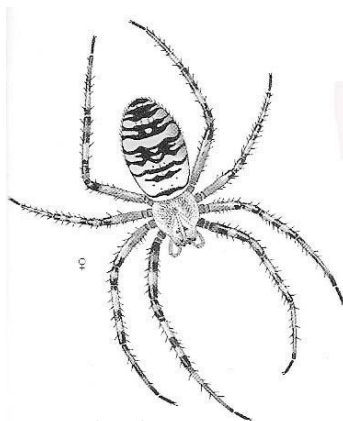
Dit gebied wordt beheerd door Staatsbosbeheer.

Oorspronkelijk bestond dit gebied uit heide en zandverstuivingen ,maar tussen 1900 en 1934 werd veel heide ontgonnen en de natste delen werden omgevormd tot grasland. Dit is nog te zien in de verspreid liggende weilanden. De laatste 15 jaar zijn diverse paddenpoelen gegraven. Door kaalkap en het afplaggen van weilanden en landbouwgronden en bovendien door meer water terug te brengen in dit gebied krijgen plantensoorten, insecten en amfibieën weer meer kans om zich te ontwikkelen.

We gingen deze morgen de uitgezette rode route lopen. Na de inleiding van Jos waren we voorbereid op wat we te zien zouden krijgen. We troffen het want de zandpaden waren droog, zelfs zonder laarzen goed gaanbaar.

Terwijl we stil stonden op de paden zagen we regelmatig kleine kikkertjes en padjes het natte gras in de bermen opzoeken. Hoe goed Jos zich had voorbereid bleek toen hij tussen de sprieten van de zegge een bijzondere spin vond t.w. de wespenspin, ook wel tijgerspin genoemd. Deze spin lijkt wat kleur betreft op een wesp en is groter en anders gebouwd dan een andere spin. In haar web bouwt zij een ladder-tje waarop ze zit te wachten tot het eten zich aandient.

Ik schrijf een “zij” want de mannetjes worden bij het verlaten van het ei door de vrouwtjes opgegeten. Onze vraag: Hoe gaat het dan met de voortplanting? We werden gewezen op de bolletjes tussen heel veel anderen sprieten, waar toch de volgende generatie uit gaat komen, hopelijk met een paar minder hongerige vrouwtjes.

TIJGERSPIN

Het was een prachtige tocht met veel verrassingen onderweg. Op de grote afgeplagde weilanden zagen we zelfs de hei boven de grond uitkomen en kregen we, op aanwijzingen van Jos, enkele bijzondere plantensoorten in de gaten o.a. de moeraswolfsklauw, de kleine zonnedaauw en de kleine grondster die zelfs op de rode lijst voorkomt.

Op een zandpad zagen we iets wat we nog nooit gezien hadden. Dwars over het pad liep een smal geel zandpaadje waarop lange rijen mieren die van de ene naar de andere kant van de berm renden. Het was mooi en verrassend.

Van de vele vogels die zich in dit gebied ophouden, werden de volgende gezien: Koolmees, vink, Vlaamse gaai, roodborst en watersnip.

Een paar uur met een groep door zo' n prachtig gebied trekken, was een feest voor iedereen die er bij was. We hebben dat bij de koffie ook tegen elkaar gezegd.

Jos, een speciaal dank je wel voor deze fijne morgen.

Riet Hartmans

WIST U DAT.....

- de vrij zeldzame distelvlinder in Nederland overal te zien was dit jaar?
- er op één struik soms wel 30 of 40 tegelijk neerstreken?
- ze tot in oktober nog bij ons te gast zijn en ze voor de winter toch weer in Zuid-Europa verwacht worden?
- Jan Vrinten al 15 jaar houtsoorten verzameld?
- hij nu niet kan zeggen hoeveel soorten hij heeft?
- U de appels in de Kandoeltuin voorzichtig mag plukken?
- er al heel wat potjes appelmoes mee gevuld zijn?
- Riet Hartmans stopt met haar redactiewerk?
- Lammie Bek haar werk overneemt?

WANDELING OUDE BUISSE HEIDE 3-10-2009

Met enige twijfel betreffende het weer rijden we naar de omgeving van Achtmaal, waar we de auto's parkeren bij café in den Anker. De dagindefling wordt doorgenomen en de wandeling begint.

Meteen al komen we bij een bijzonder gebouw, een landhuis, behorende bij het landgoed De Moeren. Dit werd in 1818 gebouwd; de voorzijde heeft echter een bouwstijl gekregen aangepast aan de gebouwen uit de omgeving, die dateren uit ongeveer 1600. De achterzijde heeft de kenmerken van de Engelse stijl uit 1800, dit past goed bij het zogenaamde Engelse bosje. Het gebouw is eigendom van de familie Van der Hoeven, dit was voorheen ook de bezitter van het omliggende gebied van ca. 2000 hectare. Thans is nog altijd ongeveer 250 hectare in familiebezit..

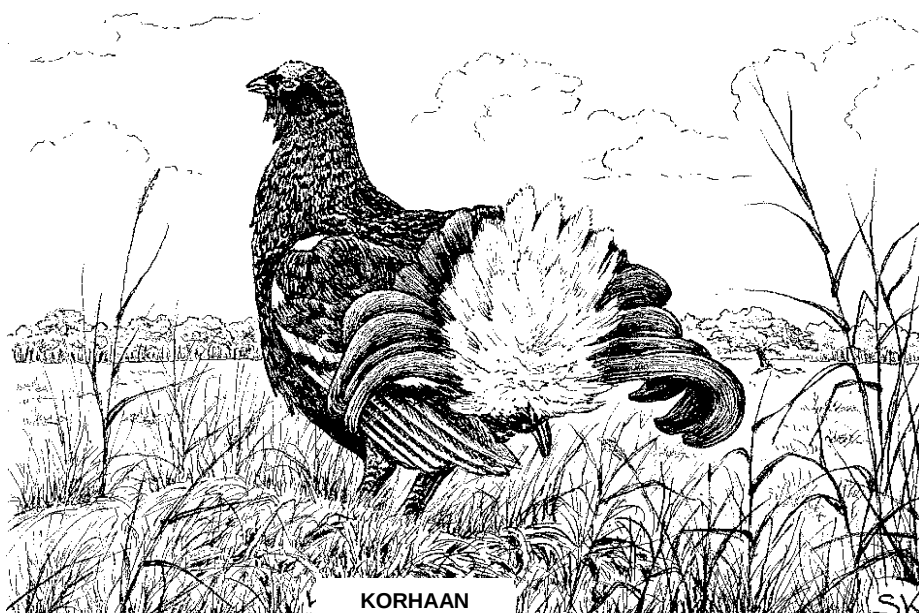
Al tijdens de ijstijd, zo'n 2 miljoen jaar geleden, ontstonden er door het vele smeltwater zeer uitgebreide moerasgebieden, waarin zich veen ontwikkelde. Dit veen heeft zich vele duizenden jaren kunnen ontwikkelen; pas in 1543 gaf de toenmalige baron van Breda gronden uit om uit te moeren, dit waren de Zundertse Moeren. Turfwinning was indertijd een belangrijk middel van bestaan voor vele mensen. De ontginning van de Buisse Heide begon in 1618, het jaar waarin de turfvaart werd aangelegd. Vanaf toen begon de heide de huidige vorm aan te nemen. Het meeste afgegraven land bleef grotendeels woest, hier en daar werd er bos aangeplant. Verder werd de hei gebruikt om het vee te weiden en voor het plaggen.

Voorbij het Landhuis gaan we links door het klaphek en wandelen langs de turfvaart naar De Moeren. De heide is natuurlijk al uitgebloeid, maar goed is te zien dat het heidegebied er bijzonder goed bij staat. Hier en daar is er geplagd, maar ontginning is hier achterwege gebleven en zelfs het afgraven van veen heeft op enkele plekken niet plaats gevonden. In het verre verleden leefde hier het korhoen, nu helaas uit de wijde omgeving verdwenen. (Zie tekening volgende bladzijde.)

Gedeeltelijk lopen we langs de bosrand en langs weiden, dit gebied heet de Reten. De Reten bestaat uit grasland, akkers en enkele kleine snippers heide. Natuurmonumenten wil de heide verder herstellen. De graslanden worden begraaasd door koeien van een biologische boer. Dit gebeurt niet intensief, zodat er ook ruigere stukken ontstaan waar allerlei planten kunnen groeien. Insecten en andere dieren profiteren hier weer van. In het gebied broeden roodborsttapuit en patrijs.

Aangekomen bij de Zoekse Loop, houden we bij een bank met uitzicht over het gebied een korte koffiepauze. De ontwateringsloop is in de jaren zestig verbreed en uitgediept om het landbouwgebied te ontwateren, nu echter zijn er stuwen geplaatst om het water in het ontstane natuurgebied

vast te houden. Plaatselijk is de bovenlaag afgegraven om natuurontwikkeling te stimuleren; ook zijn er enkele vennen gegraven, waar al vele ganzen verblijven. In het verleden was de Reten als boerenland gelegen tussen de natuurgebieden, nu gaat het er deel van uit maken. In de Moeren aan de ene kant en in de Oude Buisse Heide aan de andere kant leeft een populatie gladde slangen en door het creëren van natte heide in het tussenliggende gebied kan uitwisseling tussen beide groepen plaats vinden in de toekomst.

KORHAAN

We bereiken de Oude Buisse Heide. Natuurmonumenten heeft dit gebied verkregen uit een schenking in 1945 door de schrijfster Henriëtte Roland Holst. Haar moeder Anna Ida van der Schalk-van der Hoeven erfde in 1899 het landgoed dat oorspronkelijk verbonden was met het naastgelegen De Moeren. Dit gebied was ook een erfenis en kwam in bezit van prof. Mr. H. van der Hoeven. In 1914 erfden Henriëtte en haar broer Willem de Oude Buisse Heide. Na het overlijden van Willem kwam ook zijn deel in het bezit van de schrijfster. Samen met haar man Richard bewoonde zij de Angorahoeve, waar ze samen schreven en dichtten. Richard schilderde hier in zijn atelier ook menig schilderij. De hoeve was hun tweede huis, dat zij alleen van mei tot december bewoonden. Wij Ken en Genieters treden in de voetsporen van Henriëtte en lopen door een statige beukenlaan naar het eerste koepeltje. Hier kwam de dichteres

om inspiratie op te doen. Wij nemen ook even plaats op de bankjes onder het rieten dak en genieten van het fraaie uitzicht; thee wordt er helaas niet gebracht. De koepel stamt uit 1840 en al heel wat bekende gasten van Henriëtte en Richard hebben hier gerust, zoals Herman Gorter, Arthur van Schendel, Berlage en Charley Toorop. Richard was hoogleraar en directeur van de Rijksacademie voor de beeldende kunst te Amsterdam; verder was hij ook glazenier en lithograaf.

De beuken in de laan hebben al veel te lijden gehad; één laantje is vanwege deze gevaarlijke situatie afgesloten, de spechten kunnen zich hier geheel uitleven. Graag had ik de vennen laten zien met libellen en vogels, echter nu is het er uitgestorven. Logisch, de vennen staan geheel droog, zoals dat haast overal in Brabant het geval is na een wel heel lange droge periode.

Opnieuw komen we uit bij de turfvaart, ook hier staat een informatiebord met een gedicht van Henriëtte Roland Holst, zoals we die diverse tegen komen op onze wandeling. Er is zelfs een speciale brochure uitgegeven voor dit gedeelte van de wandeling met de beschrijving van het leven van de dichteres. Vaak beschreef ze haar gemoedstoestand aan de hand van beelden uit de natuur. Zij leefde van 1869 tot 1952 en was een bevlogen socialiste en nam het op voor de arbeiders, onder hen was ze dan ook bekend als Rode Jet.

Hierbij één van haar gedichten.

Ik krijg de stilte weder lief

Ik heb de stilte weder lief gewonnen:

Een korte poos was ik van haar vervreemd

Maar nu heb ik opnieuw haar lief gewonnen,

Ik mag weer drinken aan haar klare bronnen

En zwerven door haar schaduwbeemd.

Weer gaan haar droomenlanden voor mij open

Waar bloeit het kruid van herinnering;

Door haar zachte geuren omdropen

Weet ik weer nauwelijks hoe de tijd verging.

17-19 Juni 1945

De turfvaart, aangelegd in 1618, was destijds een belangrijke ader: hierover werd de turf vervoerd naar Breda, Roosendaal, Etten en Oudendijk. Op de terugweg namen de schuiten mest mee uit de stad, waarmee het ontveende gebied ontgonnen werd tot landbouwgrond.

Wij komen aan bij de volgende koepel bij het landgoed Wallsteijn. Deze is naast theekoepel ook gebruikt voor de jacht, men had een goed uitzicht over het omliggende land en kon door de verhoogde ligging het wild makkelijk waarnemen. Deze koepel stamt uit 1800 en is nu toe aan restauratie. Via een laan van eiken benaderen we het landhuis. Het is harder gaan waaien en de eikels vallen naar beneden; gelukkig heb ik mijn hoed op, een prima helm.

Nog een klein stuk en we komen bij het Pannehûske oftewel Café in het Groene Woud. Het café heeft een lange geschiedenis en maakte deel uit van landgoed Wallsteijn. Op dit gebied werden 18 huisjes en boerderijtjes gebouwd, het café was één van de eerste en omdat dit bedekt werd met echte dakpannen werd het in de volksmond Pannehûske genoemd.

De functie van dit gebouw was in die tijd ontvangstkamer voor de buurmensen. De turfstekers kwamen hier bij elkaar, er werd handel gedreven en verkoop van houtkavels gehouden. Wij waren er nu ook welkom en hebben genoten van een heerlijke pannenkoek, als u in de buurt komt moet u er ook maar eens aan gaan. Als voorproef kunt u kijken op www.pannehuske.nl.

Na aangesterkt te zijn, begeven wij ons weer op pad. Via de Moerse Baan, met links uitzicht over het gebied waar we al gewandeld hebben, lopen we richting Landgoed De Moeren. Daar aangekomen gaan we langs de eerder genoemde huisjes, die dateren uit ongeveer 1800, verschillende nog met een aangebouwd bakhuis. We steken wederom de turfvaart over en lopen naar het gebied aan de overzijde van de Rucphense Weg, ook dit hoort bij De Moeren. Aan weerszijden van deze weg zijn schermen aangebracht voor amfibieën, die zo naar een tunnel geleid worden en veilig de overkant kunnen bereiken. Onderweg zien we verschillende paddenstoelen, russula's, boleten, aardappelbovist en enkele vliegenschimmels. Deze worden gefotografeerd door verschillende deelnemers, waarbij ondergetekende enkele tips geeft voor een nog mooier plaatje.

Via een statige beukenlaan komen we aan bij een volgend theekoepeltje. Het verhaal gaat dat men hier vroeger zo ver kon kijken, dat men de tijd op de kerkklok van Breda kon zien. Nu zien we geen Breda, maar bossen en akkerland. Opnieuw filosoferen we een korte tijd op de bankjes, met uitzicht op de dubbele beukenlaan, de zogenaamde zichtdreef, met in de verte het statige landhuis.

We starten voor onze laatste etappe, die uitkomt bij Herberg In den Anker. Dit café heeft de oudste vergunning van Nederland en stamt al uit 1635. Vroeger werd deze herberg omgeven door gerstvelden, waarvan de oogst naar bierbrouwerij 't Anker in Breda ging, vandaar de voor deze streek eigenaardige naam. We pakken hier nog een bakske en kunnen terugzien op weer een geslaagde dagwandeling. Het was bijzonder gezellig en gelukkig bleef het voorspelde slechte weer uit. Graag tot een volgende keer.

Christ Grootzwagers

IN DE TUIN

Het is nu 3 oktober.

Ik kijk naar buiten en zie dat m'n klimop in bloei staat. Nog zelden zag ik deze klimplant zo uitbundig bloeien, niet alleen in mijn tuin, maar ook bij de burens, in parken en bossen.

Ik tref het want de middagzon staat stralend aan de hemel, een ideaal moment voor een zwerm bijen die zich tegoed komen doen aan de nectar. Het is mooi om te zien dat ze zich geen tijd gunnen om even te blijven rusten. Ze vliegen van bloem naar bloem, zonder zichtbaar moe te worden. Zo kunnen ze een flinke voorraad eten verzamelen voor de wintermaanden, maar gelijk al die kleine bloemetjes bevruchten.

Over een paar maanden als alle bloemen bessen zijn geworden, zwart en rijp, dan is het de beurt voor een andere diereengroep die eten nodig heeft om de wintermaanden door te komen.

Voor de vogels staat dan het buffet klaar. Zo helpt de een de ander, ook in de dierenwereld.

Riet

Wanneer de spinnen buiten vlijtig weven,
zullen we nog schoon weer beleven.

Keert de kat haar aars naar 't vuur,
daar komt sneeuw van op den duur.

PADDENSTOELENWANDELING HUIS TER HEIDE (11-10-2009)

Met een groep Ken en Genieters ging het deze keer richting De Moer. Een wandeling met het onderwerp paddenstoelen stond op het programma en die zie je normaal erg veel in Huis ter Heide, dus de verwachtingen waren hoog gespannen. Wetende dat het al erg lang droog was geweest, iets waar paddenstoelen niet van houden, waren de kenners bevreesd dat er niet zoveel te zien zou zijn. Maar daarom niet getreurd, een aantal voorbeelden waren

meegenomen. Toon Thielen, die samen met Peter Verschure de tocht begeleidde, had in zijn tuin rond gestruind en had o.a. de stinkzwam meegebracht, inclusief een zogenaamd duivelsei. Dit sneed hij door, zodat je binnenin het vruchtlichaam zag zitten. Dit breekt door de grond heen en vormt zo de paddenstoel met aan de top de sporendrager, die enorm stinkt en zo vele vliegen aantrekt. Deze vliegen verspreiden de sporen tot op grote afstand, zodat ook paddenstoelen zich kunnen verplaatsen.

Het is al net zo als bij planten: verspreiding vindt inventief plaats, door gebruik te maken van allerlei middelen. Zo gebruikt de stinkzwam het transport door insecten, de diverse stuifzwammen het stuifeffect van de wind en sommige kruipen zelf van hun plaats vandaan, zoals de diverse aderszwammen. De meest aansprekende paddenstoel blijft toch de vliegenzwam, bekend van de vele sprookjes en verhalen. Langs de weg van De Moer naar Loon op Zand kan deze paddenstoel massaal voorkomen, nu echter zagen we

STINKZWAM MET DUIVELSEI

VLIEGENZWAM

nog maar een enkel exemplaar, maar voor de herfst over is zult u er nog vele zien. Het is pas gaan regenen en dat heeft een groei-effect op de paddenstoel. Peter vertelde over de vliegenzwam hoe deze aan de witte stippen komt. Net als het duivelsei van de stinkzwam, zit ook de vliegenzwam in een vlies, dat bij groei openbreekt. Een gedeelte van dit vlies blijft echter achter op de hoed van de paddenstoel. Je moet maar eens goed kijken bij een groepje vliegenzwammen, vaak zie je ze dan van verschillende leeftijd. De jonge exemplaren hebben een haast geheel witte bovenzijde en naar gelang dat ze ouder worden zitten de stippen verder uit elkaar. Later op onze leerzame wandeling kwamen we zelfs

vliegenzwammen tegen met een haast geheel oranje bovenkant en dat komt weer door de harde regenval van een dag tevoren, deze heeft de loszittende vliesresten geheel weggespoeld. De vliegenzwam is giftig en dat heeft de mens in het verleden benut: men weekte kleine stukken van de hoed in melk en zette dit in stallen, om zo vliegenplagen te weren. De vliegen werden aangelokt en stierven door het eten van het giftige goedje. Jan Vrinten wist er nog aan toe te voegen, dat men ook het papje tegen de wanden van stallen smeerde, wat hetzelfde effect had. In Rusland en de Scandinavische landen had men ontdekt dat de paddenstoel eten ook een hallucinerende werking had. Krijgers kregen het goedje te eten voordat men ten strijde trok, de elite te paard kreeg de paddenstoel in vaste vorm, het voetvolk moest het doen met het drinken van de urine waarin nog voldoende restanten van de hallucinerende stof zaten. Ook Eskimo's hadden deze werking ontdekt en aten stukken van de vliegenzwam. Deze werd dan ook als ruilmiddel gebruikt, één paddenstoel voor één rendier. Let op: in Nederland mag je deze paddenstoel niet eten, hij valt onder de Opiumwet van 2008 en wordt aangemerkt als paddo, het is maar dat je het weet.

Wat verder groeide het bekende eekhoorntjesbrood met zijn brede stam. De hoed kan wel een doorsnede halen van 30 cm. Hij is ook eetbaar, maar men is gewaarschuwd, nog steeds gebeuren er ongelukken met het eten van paddenstoelen; beter is het naar de groenteman te gaan en daar uw portie te halen.

Aan het begin van de wandeling had Toon ook nog een stuk sponszwam bij. Deze komt voor op naaldhout, net als het kleverig koraalzwammetje; ze staan meestal op de wortels of stronken. Paddenstoelen zijn dan ook de grote opruimers in de natuur, zij ruimen vooral hout op. Vaak duurt het jaren, zodat je dezelfde paddenstoel makkelijk terug kan vinden. Weet wel dat hetgeen wij zien alleen maar de vrucht, bloem of hoe je het ook wil noemen is. De rest zit onder de grond, de zogenaamde zwamvlokken oftewel mycelia, een draadvormig organisme, dat wel een grootte kan hebben van enkele voetbalvelden. Vaak staan de vruchtlichamen langs de rand van dit dradenlichaam, het is dan ook op zoek naar voedsel en zo ontstaan de zogenaamde heksenkringen. In het midden is vaak al het voedsel verbruikt en sterf de zwamvlok, zodat alleen aan de buitenzijde genoeg groeikracht is.

Aan de zuidzijde van Huis ter Heide hielden we een korte pauze en er werd driftig rondgekeken; zo ontdekten we vele kleine paddenstoeltjes, o.a. op de mest van de Schotse Hooglanders, op boomstronken en stammen. We zagen de bekende aardappelbovist, helmmycena, het wimperzwammetje, de berkenboleet, de tonderzwam enz.

Bijzonder mooi was ook de spezkwoerdzwam, die zijn naam eer aan doet; je zou hem zo op de boterham doen en hij voelt zelfs spekachtig aan.

Het elfenbankje werd ook in diverse variëteiten gezien. Deze schimmel breekt hout, maar ook bladeren af. In de biotechnologie wordt deze gebruikt voor het afbreken van stoffen bij de fabricage van papier en heeft een blekende werking. Op afgevalen takken vonden we knoopzwammen en ook die kent weer vele soorten, de paarse, de zwarte enz.

U ziet er bestaan verschrikkelijk veel soorten. Als ik ze allemaal op zou moeten sommen, dan kreeg ik wel enkele Hoefbladen vol geschreven, maar dan lag u bij het lezen vast en zeker al wel te slapen en dat is nou toch ook weer niet de bedoeling.

De gidsen leidden ons terug naar De Moer, alwaar we bij Het Maoske een bakske dronken.

Toon en Peter bij deze nogmaals bedankt voor de leuke, maar vooral ook leerzame ochtend.

Christ Grootzwagers

Zijn er in december veel mollen,
dan laat de winter met zich sullen.

Stappen de kraaien voor Kerst in het groen.
dan zullen ze dat met Pasen in de sneeuw doen.